

Respondeo: Nego antecedens. Ad primam prob.: Distinguo: Deus per se prospicit necessitatibus nostris, seu dona largitur absque aliorum intercessione, ut plurimum, concedo; semper, nego. Sæpe enim legimus in Scripturis Deum ad aliorum intercessionem concessisse, quod alioquin non fuisset concessurus. Hoc autem, productis in mediam exemplis, superius ostendimus. Ad hoc argumentum pariter impetere intercessionem viventium.

Ad secundam: Distinguo: Dissidentia indicium præbimus quæ se teneat ex parte nostra tribuo; quæ se teneat ex parte Dei, nego. De paterno enim Dei in nos amore nulla nobis suboriri potest dubitatio, sed ad nos quod attinet, quos gravat sarcina peccatorum, qui que nos Dei beneficiis sæpe indignos præbimus, utique opportunum ducimus sanctorum suffragiis supplicationes nostras communire.

Ad tertiam: Distinguo: Et dubium de existentia talium sanctorum, aut sanctitatis afficit proximam, quæ accidentaliter est ac res meræ disciplinæ, concedo; afficit cultum ipsum, nego. Tot sancti existunt de quorum existentia aut sanctitate nec ipsi Protestantes dubitant, hos propterea tuto invocare poterunt. Atque hic sedulo animadvertendum est sæpe ab adversariis duo permisceri quæ distingui omnino debent, acta nempe sanctorum, et sanctorum quorum acta proferuntur, existentiam. Fieri enim potest ut acta spuria sint, sancti autem reipsa extiterint; e. g., omnes ferè critici recentiores tanquam supposititia habent Acta S. Dionysii Areopagitæ, S. Mariæ Magdalenæ, S. Marthæ, etc. Numquid propterea ex eo quod ejusmodi acta ut spuria rejiciuntur, dubitare poterimus de existentia aut sanctitate Dionysii, Mariæ Magdalenæ, aut Marthæ? Porro quod his contigit, pluribus aliis sanctis contingere potuit. Præterea distingui debent sancti, qui invocantur aut coluntur ab universa Ecclesia, ab iis qui cultum non obtinent nisi in Ecclesiis particularibus. De nonnullis istorum forsitan aliquando dubium suboriri posset; ast de primis non nisi summâ temeritate dubitaretur.

Ad quartam: Distinguo: Si exclusivè singularis sanctis aliquod tribueretur beneficium ipsorum intercessione obtinendum, tribuo; si pro divisione gratiarum, quas, ut loquitur Apostolus, Deus dividit prout vult, unus præ alio invocetur pro singulari dono, quo unusquisque à Deo præditus est, nego. Frustra propterea hic stylum oratorium exercent Pro-

testantes, aut etiam increduli in recensendis sanctis, qui vel ad peculiare morbos depellendos, vel ad peculiare beneficium impetrandum invocari solent. Albert. Fabricius in Bibliographiâ antiquariâ cap. 8, § 25 et seq., plures insumit paginas in catalogo texendo sanctorum tutelarium, et præfecturæ, ut ipse vocat, sanctis in Ecclesia Romanâ tributæ. Ex eo proinde pronum fuit scriptoribus Protestantibus, qui cum subsecuti sunt, repertorium quærere ut illuderent Catholicis. Ast ejusmodi ars apud cordatos auctores adeò viluit, ut si excipias gregarios quosdam nullius nominis scriptores, vix jam reperitur, qui ad eam confugiat.

Ad quintam: Distinguo: Sancti impetrare nihil possunt ex meritis præsentibus et propriis, concedo; ex meritis Christi, vel meritis propriis antecedentibus, seu veriùs ratione amicitia et charitatis perfectæ, quæ cum Deo copulantur, nego. Neque enim docent Catholici sanctos gratias à Deo obtinere merito strictè sumpto, seu de condigno, ut vocant; sed solum docent eos impetrare precibus suis merito de congruo, quod fundatur in amicitia, quæ feliciter cum Deo fruuntur, prout et sancti viventes pariter impetrare possunt.

Dices: Catholici à B. Virgine, quam interdum deam vocant, immediatè dona et gratias poscunt; e. g., cum ei has preces dirigunt: *Mala nostra pelle; Jesum post hoc exilium ostende*, aliasque ejusmodi non paucas, ut cum eam vocant *spem nostram*, etc.; id ipsum dicitur de sanctis reliquis.

Respondeo nunquam ab Ecclesia B. Virginem deam esse nuncupatam; quod si nonnulli eam vocem usurparunt, ab Ecclesia improbatum sunt (1). Dum verò vel à B. Virgine vel à sanctis dona aut gratias Catholici exposcere videntur, semper subintelligitur, mediante ipsorum intercessione (2); id ipsum dicitur de

(1) Ita respondet auctor protestans art. cit. Encyclopædiæ Ebuoduni (Yverdon): « Il est pourtant vrai que le titre de *déesse* est échappé à quelques-uns d'entre eux, en parlant de la sainte Vierge: mais ce n'est pas l'Eglise qui a tenu ce langage, ce sont de simples particuliers, » etc.

(2) Juverit et hanc responsionem commutare verbis alterius Protestantis, nempe Leibnitzii, qui in Syst. theol. p. 160, ita scribit: « Cum invocantur sancti, auxiliumque eorum expetitur, semper subintelligendum consistere auxilium eorum in precibus quas pro nobis magnâ efficaciam fundunt, quemadmodum et Bellarminus notavit: *Juva me, Petre*; aut *Paule*, nihil aliud significare debere,

eo quod opponunt adversarii de spe aliisque ejusmodi, quæ nullum alium sensum patiuntur.

Si quis cuperet monumenta antiquitatis consulere pro cultu, invocatione et intercessione sanctorum ex re lapidariâ, adeat I. B. Gener. Theol. scholas.-dogm. Romæ 1775, tom. 4, p. 194, seqq. Plura alia nuper effossa dabit cl. Nic. Wiseman. *Lectures on the principal*, etc., seu: *Lectiones circa præcipuas doctrinas et usus Ecclesiæ catholice*. Lond. 1856; tum ejusdem: *Epistolæ ad Jo. Poynder circa ejus opus: Papisimus in concordia cum paganismo*, ibid. 1856, p. 58, seqq. Hic adnoto Middletonio, Poyndero in parallelismo, sive collatione instituendâ inter ritus et usus Ecclesiæ catholice cum ritibus et usibus ethnicis prævisse Maranganon in op. *Delle cose gentilesche e profane trasportate ad uso ed ornamento delle chiese*. In-4°. Romæ, 1744; licet mente longè diversa. Adeò verum est Catholicos nihil timere ex ejusmodi parallelismo (1)!

CAPUT IV.

DE RELIQUIARUM CULTU.

Reliquiarum nomine, severiori sensu seu primario, sanctorum exuvias, cineres, ossa, etc., sensu autem latiori seu secundario, quidquid ex iis quæ ad eos pertinuerunt, ac de se aptum est ad piam eorumdem sanctorum excitandam memoriam, significare consuevimus. Magno istas in honore ac pretio Catholici habent, qui propterea insimulantur à Protestantibus velut supersticiosi. Germanum Ecclesiæ sensum circa sacrarum reliquiarum cultum adversus eosdem novatores concilium Tridentinum adstruit his verbis: « Sanctorum martyrum, et aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, et templum Spiritûs sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda et glorificanda, à fidelibus veneranda esse (episcopi doceant); per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur; ita ut affirmantes, sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi; vel eas, aliæque sacræ monumenta à fidelibus inutiliter honorantur, ora pro me, aut juva intercedendo pro me. » Vide de hoc argumento Scheflmacher S. J. *Lettres d'un théologien de l'université catholique de Strasbourg sur les six principales obstacles à la conversion des Protestants*. Strasbourg 1752. *Quatrième lettre sur l'invocation des Saints*.

(1) Vide et Zaccariæ dissertationem de veterum Christianorum Inscriptionum usu, in nostri Theologiæ Coursûs tomò 5.

PERRONE I

crari; atque eorum opis impetrandæ causâ sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit, et nunc etiam damnat Ecclesiæ, sect. 25, de invoc., etc. Totum porro relativum esse ejusmodi sacrarum reliquiarum cultum jam admonuimus. Ad expositam igitur Ecclesiæ catholice doctrinam vindicandam sic accedimus.

PROPOSITIO. — *Sanctorum reliquiæ et monumenta utiliter ac piè à fidelibus honorantur.*

Ad fidem catholicam pertinet, ut ex adductâ concilii Tridentini declaratione constat.

Religiosi autem hujus cultûs et honoris vestigia in Scripturis passim reperiuntur; missa verò facientes quæ in veteri Testamento occurrunt (1), Matth. 9 sanata describitur mulier illa hæmorrhœissa, quæ solam Christi vestimenti fimbriam magnâ fide tetigit; Act. 5, 15, infirmi in plateas eiciebantur, ut venerent Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis, et cap. 19, 12, legitur quòd super languidos deferrentur à corpore ejus (Pauli) sudaria, et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.

Atque hinc factum est, ut ab ipsis Ecclesiæ primordiis maximo semper in pretio ac honore sanctorum exuvias habuerint Christi fideles. Ne autem confusionem pariat congeries documentorum quæ pro sacrarum reliquiarum cultu exhibent tria priora Ecclesiæ secula, ea in peculiare classes distribuimus, quæ totidem invictissima argumenta suppeditant adversus Protestantes.

Prima itaque horum documentorum classis complectitur Christianorum sollicitudinem in sanctorum reliquiis colligendis, cujus testis est Epistola Ecclesiæ Smyrnenensis, quæ refert Christianos omnes sollicitos fuisse in colligendis S. Polycarpi reliquiis (ut communicarent sancto cadaveri) (2), hoc est, ut eas cultu re-

(1) Exod. 15, 19, coll. Eccli. 49, 18; 4 Reg. 13, 21, coll. Eccli. 48, 14; 4 Reg. 25, 17, 18.

(2) *Κωνωνισται τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ σαρξίῳ*, ut habetur apud Euseb. Hist. Ec. l. 4, c. 15. Quæ quidem phrasis desumpta est ex Apostolo Rom. 12, 13, jubente sanctorum necessitatibus communicare. Hic autem locus in primis notabilis est, ut observat Valesius, quippe qui vetustissimam Christianorum consuetudinem, ac præterea rationem ejus ostendit. Ideò enim reliquias martyrum aliquas habere tanto studio optabant, ut cum iisdem etiam mortuis communicarent. Nec contenti ea communione sanctorum quam catholica Ecclesia profitetur, per fidem scilicet, spem et charitatem; per sacras etiam eorum

(Trente-huit.)

ligioso prosequerentur. Id ipsum legimus in Actis S. Ignatii M., in quibus ejusdem reliquiae ingenti curâ nec sine vitæ discrimine à Christianis collectæ, vocantur « Thesaurus inæsti-
« mabilis Ecclesiæ relictus » (1), ut plurimæ alia ejus generis omittam. Testes insuper receptæ istius sollicitudinis sunt ipsi fidei christianæ hostes, qui fassi sunt vereri se, ne Christiani, relicto Christo, Polycarpum deinceps adorare inciperent. Vide Epistolam Eccl. Smyrn. apud Euseb.; hinc martyrum cadavera, ne à Christianis colerentur, gladiatorum corporibus commiscebant, in amphitheatris, feris, in aquis, piscibus ut vorarentur, exponebant; ac ne quidpiam eorum superesset, quod Christiani colere possent, eadem comburere et cineres in ventum dispergere consueverunt. Vide Trombellium de Cultu sanct. diss. 7 et 8.

reliquias et pignora cum ipsis communicare cupiebant. Itaque eorum reliquias in cœmeteriis honorificè condebant; ibique quotannis convenientes, anniversarium martyrii diem celebrabant, hæc ratione cum defuncto martyre perpetuò communicantes, ut testatur hæc ipsa epistola. Certè Optatus lib. 2. Schismat. Donat. p. 48, ed. Albaspin. Paris, 1631, illud Apostoli, prout olim legebatur Rom. 12, 13, « memoriis sanctorum communicantes » ita interpretatur, ut idem significet quod offerre ad sepulcra martyrum. Nec aliter sumit Hilarius in lib. contra Constantium sub finem. De hæc communione loquitur Marcellinus presbyter in libello precum ad Valentin. imperat. Et hæc quidem de cultu publico reliquiarum, quæ in cœmeteriis recondebantur. Fuit et alius mos subsequenti ætate, ut singuli fidelium reliquias martyrum quascumque nancisci potuerint, domi honorificè servarent. Vide Vales. loc. cit.

(1) Apud Ruinart. Acta MM. sinc. p. 19, ed. Veron.: *Θησαυρὸν ἀτίμητον τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας καταλειφθέντα*. Ubi animadvertendum ex his ipsis actis constare tantum extitisse primis fidelibus martyrum reliquias colligendi studium, ut evidenti quandoque se mortis periculo exponerent. Legitur enim, ib. n. 5, optasse S. Ignatium « ut nulli fratrum gravis fieret ob suarum reliquiarum collectionem » Prudentius describit imaginem à se Romæ visam in *catacumbis* martyrii S. Hippolyti, in quâ plurimi cernebantur Christiani reliquias colligentes. In musæo Christian. antiquit. ad Vatican. omnia asservantur instrumenta quibus pagani martyres excruciauerunt atque la-
niarunt; plura item ex illis collecta invenire est in nostro musæo kircheriano Coll. Rom.; in omnibus ferè antiquis hujus urbis ecclesiis nonnulla suis documentis munita instrumenta occurrunt. Argumento igitur est Christianos antiquiores permagni ea fecisse, imò et in veneratione habuisse, ut aperte liquet ex verbis S. Leonis M. in Natal. S. Laur.: « Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphalia instrumenta supplicii? »

Altera classis complectitur monumenta erecta super reliquiis sanctorum, ejusmodi erant cubacula, martyria, memoriæ, altaria, de quibus latè scribit Baronius (1). Inter hæc autem monumenta præcipuam venerationem ac celebritatem semper obtinuerunt, quæ Romæ erecta sunt in honorem apostolorum Petri et Pauli super eorum cineribus. Hæc porrò à Christianis jam tempore S. Zephirini ostendebantur ad confundendos hæreticos, ut testatur Eusebius. Ossa S. Polycarpi « gemmæ pretiosissimis chariora (ut legitur in cit. « Epist. Ecclesiæ Smyrnenis) et novis auro pretiosiora sepulta sunt ubi decebat. » Quo in loco convenientibus Christianis ejus martyrii diem celebrabant.

Tertia classis exhibet studium primorum Christianorum atque Ecclesiæ universæ in discernendis martyrum cineribus à reliquorum fidelium exuviis. Ut enim distinguerentur martyrum corpora, solebant apponere super eorum sepulcris palmæ effigiem, interdum verò piscis aut columbæ unâ cum vasis vitreis seu ampullis plenis sanguine, ut apud Bosium, Rom. Sotter. l. 1, cap. 20, et l. 5; Aringhium, Roma subterranea novissima, tomo 2, l. 4, c. 48, videre est, atque Boldettum, qui insuper eadem signa velut specificas martyrii notas adstruit ac tuetur adversus Mabilonium et Papebrochium, Osservazioni sopra i cimieri de' santi martiri lib. 1, cap. 58, seqq., præsertim verò cap. 45. His sæpè adiciebant inscriptiones ac monogrammata, de quibus pariter datâ operâ scripsit cit. Boldetti.

Quarta demum classis comprehendit obsequia, quibus primi Christiani sanctorum reliquias prosequerentur. Hæc autem erant sacrificia, quæ in ipsorum honorem Deo offerebantur super eorum sepulcris, ut ostendit laudatus auctor, c. 10. Hujus consuetudinis monumenta indubia exhibent Acta S. Stephani papæ, et Constitutiones apostolicæ (2).

(1) Ad an. 226, à n. 7 ad 12. Plura etiam in hanc rem scribit auctor minimè suspectus cl. D'Agincourt *Storia dell' arte coi monumenti*. Prato 1826, 2 vol., circa cubacula, martyria, confessiones, quæ in subterraneis Rom. inveniuntur cum omnibus insignibus cultus catholici quem Ecclesia hæctenus oppressa tyrannorum impotenti dominatu tantquam suavitate verni temporis hilarata è situ ac latebris explicare cepit, ac lacertos suos exerere; hoc est, palam dogmata sua et instituta proferre.

(2) Apud Coteler. op. cit. tomo 1, lib. 6, c. 30, ubi legitur: « Congregamini in cœmeteriis, lectionem sacrorum librorum facien-

Inter hæc obsequia et actus summæ venerationis erga martyrum reliquias recenseri debet osculum, quod imprimèbatur martyrum ossibus, quodque celebre evasit ex historiâ Donatistarum. Nam op indiscretam Lucillæ factionis femina devotionem, quæ os cujusdam martyris non vindicati ante sacram synaxim deosculabatur, originem habuit dirisissimum illud schisma, quod per tria integra secula Ecclesiam Africanam afflixit; vide Optatum Milev. Hist. schism. Donat. lib. 1, pag. 40, ed. cit.; idem dicatur de osculo, quod imprimèbatur martyrum vinculis. Vide Mamachium Origin. et Antiquit. Christ. tom. 1, lib. 1, § 27; Ruinart. præf. gener. in Acta MM., § 70. Porrò osculum, ipso Beausobrio fatente (1) nisi ratio habeatur intentionis illud imprimèntis, summus erat ex naturâ suâ venerationis et adorationis gradus. Concludendum igitur ex his omnibus, aliisque non paucis, quæ consultò ne longior sim silentio prætereo, colligi aut universam Ecclesiam ab ipso ævo apostolico ac proinde ab institutione suâ, idololatram ac superstiosam fuisse, quod nec adversarii admittunt, aut piam sanctamque esse sacrarum reliquiarum venerationem, quam ex apostolicâ traditione semper Ecclesia professâ est.

Ad hæc accedit ratio ipsa, quæ ex intimâ rei naturâ, atque ex communi hominum sensu ac agendi ratione petitur. Impossibile enim est, ut quempiam ob dotes quibus fulget, aut gradum quem obtinet, aut præclarâ virtutem quâ excellit, amore atque existimatione prosequamur, quin simul in pretio habeamus, quæ ad eum spectant et ejus excitant recordationem. Quare vel ipsi Protestantes summo studio sibi comparant, quod noverint ad aliquem clarissimorum virorum qui magnam de se excitârunt admirationem pertinuisse, ac

tes, atque psallentes pro defunctis martyribus... eucharistiam offerre in ecclesiis vestris « et in cœmeteriis. » Cf. ejusdem Cotelerii notas 72, 73; etenim plura alia afferunt documenta hujus antiquæ consuetudinis, et exponit quo sensu diceretur olim psallere et offerre pro martyribus, ostenditque pluribus documentis id perinde esse ac psallere et offerre Deo in gratiarum actionem ob victoriam ipsis concessam, eis gratulari, etc.

(1) Hist. de Manich. et du Manichisme t. 2, p. 661, ubi de osculo scribit: « Le baiser fut chez les anciens idolâtres une des cérémonies de l'adoration; » et p. 665: « La cérémonie de baiser jusqu'au pavé des temples était le plus haut degré de l'adoration, et la plus profonde humiliation où une pure créature raisonnable pût descendre. »

de illius possessione gloriantur (1). Quidni igitur idem feramus judicium quoad illos quos novimus omni virtute excelluisse, et amicos Dei fuisse, ac præterea cum Deo regnare credimus? Religio ea suppeditat incitamenta, ut in pretio habeamus sanctorum exuvias, qualia profectò nulla alia aut moralis aut politica virtus suppeditare potest. Docet enim nos eas ad illos spectasse, qui viva jam fuerunt membra Christi Jêsu ac templa Spiritus sancti, eas olim fore excitandas, ut unâ cum animabus in cœlis gloriâ aternâ coronentur. Promovet præterea reliquiarum sacrarum cultus in Christi fidelibus ardens studium sanctorum imitandi. Hinc Deus ipse ad hunc cultum magis ac magis honestandum innumera prope ac ingentia miracula patravit, quorum testes oculatos se exhibent Patres gravissimi atque sanctissimi, Ambrosius, Augustinus, uterque Gregorius, Joannes Chrysost., Hilarius, Paulinus, Asterius, Theodoretus, Eulogius, alique permulti, quos recenset ac expendit Petavius (2); quique ea referunt ut facta vulgatissima et coram populi immensâ multitudine quandoque patrata.

Hic porrò animadvertendum est, argumentum, quod ex miraculis ducitur à Deo patratis per sanctorum reliquias, hæc demum referri, ut necesse sit aut nos fateri, reliquiarum venerationem omni superstitione vacare ac Deo acceptam esse, aut ad unum omnia quæ perhibentur miracula per sanctorum exuvias patrata rejicere tanquam totidem fabulas. Posteriores hanc dilemmatis partem amplexi sunt Dalesius, Middleton et Gibbon cum Beausobre. Ast præterquam quòd hæc agendi ratio nos cogit admittere aut hebetudinem atque mentis stuporem qui vel puerum dedecet, aut fraudem ac manifestam *sycophantiam* notam in tot sanctissimis ac doctissimis viris, Ambrosio scilicet, Augustino, Hilario, Paulino, Jo. Chrysostomo, Asterio, Theodoro, Eulogio aliisque prope innumeris, qui omnes spectatissimi sunt antiquitate, integritate, eruditione, ac doctrinâ; numquid omnia quæ referuntur

(1) Profectò cum ipsi in Italiam veniunt, magnâ sedulitate inquirere solent aliquid ex his quæ olim ad aliquot præstantiorum virorum pertinerunt, adeò ut secum deferant vel ipsorum libros, vel chartulas, aut instrumenta, imò etiam quidpiam parietis ex cubiculo quod illi incoluerunt, aut aliquid ejusmodi.

(2) Lib. 14 de Incarn. cap. 15, seqq. Vide etiam Ruinart. l. c., § 71; Mabilon, præf. in sec. 2, Benedict., n. 70, seqq.

miracula censi debent impossibilia. inverisimilia et absque exemplo in sacris litteris? Qui voluit honorem conciliare Petro et Paulo adhuc in carcere mortis hujus detentis, ita ut ingentia patrata fuerint prodigia ad umbram Petri (Act. 5), et ad contactum semicinctiorum corporis Pauli (Act. 19), non potuit eadem operari per vasa possessa in honorem usque ad mortem ab his ipsis sanctis, postquam eos in caelis coronavit? Quid in hoc quod fidem superet aut risum moveat excogitari potest? Vide tom. 2 de Unitate eccles., lib. 12, cap. 29, FF. de Walemburch. Colon. Agrip. 1671. Vide etiam Petav. l. c.

Quod demum spectat ad validissimum praescriptionis argumentum, quod exurgit pro sacrarum reliquiarum veneratione ex usu seu praxi ubique recepta in universa Ecclesia seculis IV et V, et confessione ipsorummet Protestantium, recolantur quae cap. 1, prop. 2, adnotavimus, cum huc pariter referantur.

Difficultates.

I. Obj.: 1° Deus Moysis corpus abscondit ne ab Hebraeis coleretur; ergo facto ipso ostendit nullum cultum sanctorum cineribus esse deferendum; 2° et revera Christus Pharisaeis exprobrat erectionem monumentorum in honorem prophetarum illis verbis: *Vae vobis, scribae et Pharisaei hypocritae, qui aedificatis sepulcra prophetarum et ornatis monumenta iustorum*, Matth. 23, 29. Ergo.

Respondeo ad primum: Distinguo antecedens: Abscondit Deus corpus Moysis ne a Judaeis cultu superstitioso coleretur, tribuo; ad damnandum reliquiarum cultum, nego. Transmisimus autem primum distinctionis membrum, cum non certo constet quo demum fine Deus voluerit latere Moysis sepulcrum, cum ipsemet seu per angelos Moysis corpus sepeliverit, ut ibid. legitur. Vide Natal. Alex. diss. 23 in sec. 5, q. 1, assert. 1. Verum et hoc dato, cum nimis populus ille propensus esset ad idolatriam, ideo recte Deus voluit quodecumque objectum scandali ab oculis ejus removere.

Ceterum accuratè dogma à disciplinà distinguendum est; illud nobiscum retinebant Hebraei, licet circa usum aut disciplinam, quae actu alicujus prophetæ aut sancti alterius viri reliquiae honorantur, diversâ ratione se gesserint ob motivam nuper allatam. Sanctorum porro reliquias honore dignas esse non semel

Deus in veteri Testamento factis ipsis significavit; ut cum ad contactum ossium Elisei mortuum excitavit (4 Reg. 13, 21); de quo Eccli. 48, 14, dicitur: *Mortuum prophetavit corpus ejus*; aut cum per Eliæ pallium Jordanis fluente divisit (4 Reg. 2, 14). Quod cum optimè intellexerit Josias, cum pervenisset ad sepulcrum prophetæ, qui altaris Bethel destructionem praedixerat, dum caeterorum cineres dispergeret, venerationis gratiâ erga virum sanctum intactum ipsum reliquit dicens: *Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus* (ib. 23, 18). Spectatâ tamen illius populi indole, temperamento quodam opus erat circa rationem ejusmodi honorem ac venerationem tribuendi. Vide FF. de Walemburch., loc. cit. § 15 et seqq.

Ad secundum: Distinguo: Id est, hypocrisim ac perversam eorum agendi rationem, concedo; erectionem ipsam in se spectatam, nego, ut colligitur ex verbis Christi immediatè sequentibus: *Et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum... et vos implete mensuram patrum vestrorum*. Appositè propterea S. Joan. Chrysost. ita Christi Domini objecta verba exponit, homil. 74 in Matth. n. 1: *Non quia aedificant, nec quia patres suos accusant, va illis dixit; sed quia ita facientes et ita docentes patres suos condemnare audebant, cum ipsi pejora committerent*. Sanè nunquam improbat fuit Simon eò quod parenti suo Mathathiae ac fratribus suis magnificum extruxerit sepulcrum in Modin. (1 Mach. 13, 27, seqq.)

II. Obj.: 1° Altum extat circa sacrarum reliquiarum venerationem silentium apud Patres trium priorum seculorum, etsi dimicare deberent adversus Gnosticos martyriorum refragatores. 2° Nec nisi tardiùs inductus est ritus condendi reliquias martyrum sub altaribus, eas gestandi in publicis supplicationibus, aut in thecis collocandi, sed statim terrae mandabantur à vetustissimis Christianis martyrum corpora, ac diligentissimè sepeliebantur. 3° Quinimò Patres ethnicis exprobrabant sepulcrorum et mortuorum religionem, altarium et templorum super sepulcris consecrationem, ut Clemens Alex., Tertullianus, Minutius Felix, alique passim: ergo ex ethnicis superstitiosus hic cultus ad Ecclesiam pervenit.

Resp. ad primum: Distinguo: Quod tamen silentium abundè supplet facta publica ac

testatissima quae superiùs commemoravimus, concedo; aliter, nego. Longè profectò validiora sunt ad aliquid probandum facta ipsa, quam singularia testimonia. Innumera porro facta, tribus prioribus Ecclesiae seculis ac documenta occurrunt quae invictè Ecclesiae fidem ac praxim per id temporis obtinentes circa sacrarum reliquiarum venerationem ostendunt, ut ex allatis probationibus evincitur. Nec aliter Patres sentire potuisse circa ejusmodi cultum vel ex eo probatur, quod inseparabilis sit sacrarum reliquiarum veneratione à veneratione quam hi ipsi Patres erga sanctos profitebantur; altera enim ex altera profluit, ita rei ipsius naturâ exposcente.

Quòd si haereticis resurrectionem impugnantibus non opposuerunt Patres receptum reliquiarum cultum, ideo est, quia ipsum urgere non poterant adversus illos qui indirectè saltem rejiciebant pariter dogma istud, cujus velut fundamentum est futura corporum resurrectio. Id ipsum dicatur ac iis qui adversus Gnosticos disputabant. Etenim si Gnostici martyrum refragabantur, à fortiori oppugnare debebant martyrum cultum, eorumque reliquiarum venerationem. Vide Muratori Dissert. de Sanctorum MM. natalibus Mediol. 1697, tom. 1 Anecdol., p. 195.

Ad secundum: Distinguo: Ita exposcentibus rerum adjunctis, non omnes ritus qui postea obtinuerunt, adhibebantur in reliquiarum veneratione, concedo; illi saltem ritus non vigerunt quos rerum adjuncta patiebantur, nego. Et hic pariter distingui debet dogma à disciplinâ. Idem tribus prioribus seculis dogma viguisse post allata documenta in dubium revocari nequit. Disciplina autem ad quam ritus diversi referuntur, varia esse potest prout postulant aut ferunt diversa temporum, locorum, aut personarum adjuncta. Jam verò quomodo potuissent primi Christi fideles, dirissimâ saviente persecutione, in publicis supplicationibus deferre martyrum reliquias? Cavere praeterea debebant à nonnullis ritibus usurpandis, ne ethnicis, inter quos agebant, ansam eos calumniandi praebent. Quae tamen pro temporum angustiis praestare potuerunt ad propria sensa erga sacras reliquias patefacienda non omisere, ut superiùs dicta ostendunt. Datâ autem Ecclesiae pace, illicò publicas hujusmodi cultus testimonificationes variâ ratione exhibuerunt, itis ipsis probantibus, qui ad tertium seculum pertinuerunt. Innumera prope habentur do-

documenta, quibus constat vix datâ per Constantinum Ecclesiae pace illicò summo honore ac publico cultu sanctorum reliquias ubique prosecutos Christianos fuisse. Huc referuntur ex postulatione Fausti ac Vigilantii, qui æ referentes sanctorum exuvias tot honoris significationibus coli, criminati sunt Ecclesiam, quòd verteret idola in martyres. Audiat S. Hieronymus scribens adv. Vigil. n. 5: *« Vigilantius) martyrum reliquias pretioso operiri velamine: et non vel pannis, vel cilicio colligari, vel projici in sterquilinum.... Ergo sacrilegi sumus, quando apostolorum basilicas ingredimur? sacrilegus fuit Constantius imperator, qui sanctas reliquias Andreae, Lucae et Timothei transtulit Constantinopolim? »* etc. Alia plura vide apud FF. de Walemburch, l. c.

Ad tertium: Distinguo: Veteres Patres mortuorum ac sepulcrorum religionem ethnicis exprobrabant, utpote ex propriis eorum principiis superstitiosam, concedo; in se, nego. Ethnicis siquidem ideo illa omnia circa suorum mortuorum sepulcra praestabant, quòd putarent illorum animas oberrare circa sepulcra. Aut daemones sive genios ac deos esse, tradit S. Augustinus, lib. 9 de Civit. Dei, c. 11; qui praeterea lib. ult. c. 10, refert paganos templa et aras mortuis extruxisse et dicasse velut numinibus, quae profectò longe absunt à Catholicorum fide.

Ad id verò quod addunt adversarii de ritibus quos Ecclesia ab ethnicis mutuata est, reponimus, quòd etsi fateremur aliquot ex ritibus quibus sanctorum reliquias cultu prosequimur cum ethnicorum ritibus aliquando fuisse communes, vel ab ipsis ad Christianos pervenisse, nihil tamen proficere adversarios. Ritus enim, ut ita dicam, materiales, seu per se indifferentes sunt, totamque moralitatem suam ab objecto, adjunctis, ac sine illos usurpantium desamunt. Cum igitur eorum objectum mutatum sit, cum diversa planè sit mens, diversus sit finis, quem sibi Christiani in iis ritibus proponunt, evidens est identitatem rituum, si quae sit, nulla ratione Catholicorum cultui derogare. Sanè Middletonius cum Spencero censet Judaicos ritus longè ante ab Aegyptiis fuisse usurpatos, atque à Moysè, Deo jubente, fuisse adoptatos (1). In hac hypothesi cultus

(1) Joan. Spencerus de Legibus Hebraeorum ritualibus, edit. 3, Lips. 1703, libro 3, quem dissertationibus octo satis prolixis absolvit ad evincendum ritus et mores gentium in legem fuisse translatos, item sacrificia purificatio-

prædilecti populi Dei, juxta principia quæ adversarii adversus Catholicos urgent, fuisset impurus, superstitiosus ac sacrilegus, quod tamen negant. Ex confessione præterea ipsius Gibbonii, satius fuisset indulgere victoribus christianis, ut per sacros ritus sufficienter purificatis profanorum templorum parietibus, cultus veri Dei expiaret vetus idololatriæ crimen, qua ratione servata fuissent insignia illa antiquitatis monumenta, quod reipsa pluribus templis factum est (1). Jam verò quod in templis, in multis pariter gentilium superstitionibus contigit, inquit card. Baronius (2), ut earum usus sacris ritibus expiatus et sacrosanctus redditus in Dei ecclesiam laudabiliter introductus sit. « Deus enim, appositè inquit S. Joan. Chrysostomus ob deceptorum salutem se coli passus est per ea, per quæ demones illante coluerant, aliquantò in melius inflectens, ut eos paulatim à consuetudine reduceret, et ad altiorem philosophiam perduceret (3). » Quare Beausobrii, Middleto-

nes, neomenias, arcam et cherubim, templum, urim et thummim, hircum demùm emissarium. Hoc porrò constituto, illud validissimum in rem nostram conficimus argumentum: Vel Spencerus opere suo propositum quod sibi præstituit, assecutus est, ostendendo rituum Mosaicorum et Ægyptiacorum identitatem vel non. Si primum dicas, ergo, infero, identitas rituum paganorum cum ritibus à Deo probatis, imò et adscitis, non officit Religionis sanctitati, ita ut tanquam superstitiosa hæc haberi possit; sin alterum affirmes, ergo: similitudo quæ intercedit inter ritus profanos et sacros tanta esse potest ut identici videantur, quin tamen inferri possit alios ab aliis depromptos fuisse aut derivatos; neque similitudo, aut etiam identitas materialis rituum ullam arguit inter ipsos necessitudinem, ut propterea ritus, quos usurpat Ecclesia catholica in sanctorum cultu, accusari queant superstitionis aut idololatriæ. Quocumque se vertant adversarii, hæc demùm deveniendum est. Perperam igitur Beausobrius et Middletonius cum gregariis auctoribus qui eos secuti sunt, allaborarunt in parallelismo instituendo inter ritus paganos et ritus catholicos, ut hos insimulent superstitionis et idololatriæ reos.

(1) Romæ reipsa potissimum servata sunt ethnicorum templa ea ratione expiata, inter quæ eminet Pantheon. Sed consulendus de hoc argumento Jo. Marangoni Op. cit. *Delle cose gottillesche*, etc., capp. 45, 44, 51, 52, 53, 54, 55, ubi innumera ferè recenset. Vide etiam D'Agincourt op. cit. tomo II, p. 55, seqq.

(2) In Not. ad Martyr. Rom. die 2 febr. Vide eundem in Annal. ecclesiast. ad an. 45, n. 25, 54.

(3) Vide eruditam Dissert. P. Fassini. *De veterum quorundam Christianorum nominibus*. Venet. 1772; vid. etiam Muratorii Dissert. 18. *de Veterum christianorum sepulchris*, tom. I Anec-

nii, aliorumque qui eos exscriperunt, inopportuna eruditio est, siquidem invicta semper manet responsio Hieronymi ad eandem Faustii ac Vigilantii expostulationem, quam denuò in nos intorquet Gibbonius: « Vertitis idola in martyres. Quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, et idcirco detestandum est; hoc fit martyribus, et idcirco recipiendum est. » Lib. cont. Vigilant. n. 8. opp. edit. Valars. t. 2.

Hic porrò notandum est SS. Patres dum adstruunt cultum sanctorum eorumque reliquiarum, sollicitè patefacere Christi fidelibus ingens discrimen, quod intercedit inter cultum quem Deo et cultum quem sanctis deferebant. Inter cæteros S. Augustinus ut refelleret Faustum, qui immeritò idololatriæ Catholicos insimulabat eò quòd sanctos eorumque exuvias magnifico rituum apparatu colerent, in medium affert argumentum ineluctabile petitum ex sacrificio, quod semper spectatum fuit universali omnium consensu tanquam nota specifica ad recognoscendam et colendam divinitatem. Affirmat propterea S. Doctor à Christianis sacrificium soli Deo offerri, nunquam autem sanctis. Libro siquidem 28 cont. Faust. c. 21, fidenter interrogat: « Quis enim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: *Offertur tibi, Petre aut Paule aut Cypriane?* Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronavit; ut ex ipsorum locorum admonitione major affectus exurgat ad acuendam charitatem et in illos quos imitari possumus. Colimus ergo martyres eo cultu directionis et societatis, quo et in hac vitâ coluntur sancti homines Dei... sed illos tantò devotius quantò securius post superata certamina. »

Cum Beausobrius hoc se argumento premi persentiret, nullam aliam evadendi viam invenit, quam inficiandi ætate S. Augustini panis et vini eucharistici oblationem vel sacrificium creditam fuisse. Ast in hac hypothesi S. Doctor responsum dedisset Fausto sensu communi destitutum. Vide Murator. de Rebus liturgicis cap. 16 et seqq., ubi luculenter ostendit adversus Basnagium perpetuum utriusque Ecclesie orientalis et occidentalis consensum in profitendo dogmate de veritate sacrificii in dot. p. 185, seqq. et Saxium in Diss. de SS. Nervasii et Protasii corporibus.

Eucharistiæ oblatione. Extat hæc Dissertatio in op. cit. vol. 1. Vide etiam Dissertat. 3 Toutte de doctrinâ S. Cyrilli Hierosolymit. cap. 12.

Jam verò, juxta Beausobrium, « les Idées de S. Augustin sur le culte des martyrs... sont assez pures (Hist. etc. tom. 2, p. 631), mais nous nous tromperions infiniment, si nous jugions par là des idées, et de la pratique des peuples. Il en était du christianisme de S. Augustin, comparé à celui des peuples, comme du paganisme des philosophes comparé de même à celui des peuples. » Id est, nos falleremur existimantes omnes Christianos IV et V sæculi fuisse totidem Augustinos in theologia doctrinâ et peritiâ, aut inter hæreticos vel etiam nonnullos inter Catholicos non extitisse, « qui luxuriosissimè super mortuos hiberent. » (Aug. de Mor. eccl. c. 30), verissimum est. Ast quòd pastorum et populorum coetus non haberet ideas satis puras circa cultum MM. eorumque reliquiarum, hoc constanter negamus, neque unquam aut Beausobrius aut Gibbonius contrarium evincunt. S. Augustinus non de se solum, sed in genere dicit, *quis antistitum*, etc., et alloquens gregem suum, *quando audistis? ... nunquam audistis, non fit, non licet* (serm. 401 de divers. c. 7). Quid porrò commune habent pauci otiosi philosophi sine missione, sine auctoritate, sine populis sibi commissis, patriâ et ætate inter se remotissimis cum prodigioso doctorum et pastorum numero Ecclesie catholice, ut conferri inter se possint?

III. Obj. : 1º Superstitiosum est mortuorum ossa et cineres venerari, in quibus nulla est excellentia, etsi veræ omnes ac genuinæ sanctorum, quæ circumferuntur, reliquiæ supponerentur; 2º sed quot supposititiæ! 3º Quotnam abusus in earum cultum irrepsere? Ergo.

Respondeo ad primum: Distinguo: Non habent mortuorum ossa ac cineres excellentiam ob quam per se et cultu absoluto colantur, concedo; ob quam colantur cultu relativo, nego. Habent enim sanctorum exuvia excellentiam relativam, quia, ut superius innuimus, fuerunt corpora eorum, qui viva Christi membra extiterunt et Spiritus sancti templa, quique nunc jam beatâ immortalitate potiti cum Christo regnant; propterea et ipsæ aliquando ad æternam vitam excitandæ sunt et glorificandæ. Hinc fit, ut quemadmodum absque stultitiæ labe uti chara pignora habemus res eorum, quos vel absentes vel extinctos adhuc diligimus, ita absque labe superstitionis honore

prosequamur, seu cultu relativo veneremur eorum corpora, quorum præclara gesta suspicimus et gloriæ gratulamur.

Ad secundum: Aliquot martyrum aut sanctorum reliquiæ vel dubiæ, vel supposititiæ sunt, tribuo; omnes, aut quot saltem adversarii frangunt, nego. Hoc verò satis est. Hæc porrò difficultas non attingit cultum ipsum, quem adstruimus, sed praxim. Ecclesia autem semper sollicita fuit in veris à dubiis ac falsis reliquiis secernendis. Tridentina synodus decrevit non « esso novas reliquias recipiendas nisi recognoscente et approbante episcopo, » et quidem cum iis cautionibus quas sapienter præscribit sect. 25. Impossibile porrò est omnes omnino fraudes quæ irrepere possent præcavere. Cæterum cum hic cultus totus relativus sit, ut sæpius monuimus, nullum detrimentum aut fidellum pietas aut religio capere possunt. Appositè Leibnitzius: « Quoniam, inquit, pii tantum affectus res est, nihil refert, etiamsi fortè contingeret reliquias, quæ pro veris habentur, supposititiæ esse (1). » Atque hoc quidem in hypothesi adversariorum; cæterum tot falsæ non habentur, quot ipsi comminuntur. Vide in hanc rem Dissertazioni de P. Anton Maria Lupi postè in luce da Franc. Antonio Zaccaria Faenza 1785, tomo 1, Diss. 1, ubi § 125, seqq., præclare et eruditè ostendit falsum esse quod à Burneto aliisque cum eo scriptum est in locis subterraneis (vulgò *catacombe*) sepultos fuisse paganos; neque confundi debere cœmeteria Christianorum cum *puticulis* ethnicorum Romanorum.

Ad tertium: Distinguo: Abusus irreperunt ex parte privatorum et ideò tollendi ac corrigendi sunt, concedo; ex parte Ecclesie, nego. Religionis corruptelam quovis tempore Ecclesia detestata est et emendare curavit. Adde nihil esse quo interdum homines abusi non sint aut saltem abuti nequeant. Stultum porrò consilium esset velle rem ipsam tollere ad abusus omnes præcavendos, qui vel humanâ imbecillitate, vel ex destinata malitiâ oriri possent.

CAPUT V.

De sacrarum imaginum usu ac veneratione.

Ex præscripto concilii Tridentini, imagines Christi, Deiparæ Virginis et aliorum sanctorum in templis præsertim habendæ ac reti-

(1) Syst. theol. pag. 198. Et hinc ruunt omnes declamationes nonnullorum Protestantium, præsertim verò Breckenridge in cit. controversiâ.